

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra pastorálních oborů a právních věd

JOSEF PROKEŠ

UMÍRAJÍCÍ CÍRKEV

HLEDÁNÍ INTERPRETAČNÍHO KLÍČE K POSTAVENÍ
KŘESŤANSTVÍ V POSTMODERNÍ EVROPĚ

Autoreferát k disertační práci

Vedoucí práce: prof. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D.

Praha 2023

Bibliografická citace

Umírající církvev: hledání interpretačního klíče k postavení křesťanství v postmoderní Evropě v inspiraci Bonaventury Boušeho: disertační práce / Josef Prokeš; vedoucí práce: prof. PhDr. Tomáš Petráček, Ph.D., Th.D. -- Praha, 2022. -- 236 s.

Anotace

Hlavním předmětem této práce je hledání způsobu, jakým má žít církev v České republice, aby při tom naplňovala své poslání, kterým je vydávání svědectví evangeliu Ježíše Krista. Jako výchozí bod byl zvolen český teolog a františkán Zdeněk Bonaventura Bouše, zejména jeho myšlení o církvi. Jeho texty jsou čteny podle interpretačního klíče, jímž byl zvolen verš Janova evangelia, kde Ježíš prohlašuje, že je Cestou, Pravdou a Životem. V první kapitole se toto biblické místo (Jan 14,6) rozebírá a vztahuje na církev. Dostáváme tím charakteristiku církve, která je na cestě, snaží se o pravdivost a je plná skutečného života. Podle tohoto klíče se ve druhé kapitole čtou a interpretují Boušeho texty. Hlavní část práce tvoří kapitola třetí. Zde se tři rozměry církve (na cestě, snaží se o pravdivost a je plná života) konkrétně rozebírají vzhledem k situaci církve v České republice.

Klíčová slova

Církev, hledání cesty, pravdivost, život, forma života, forma církve, pastorece

Abstract

The Church Dying

Searching for the interpretative key to the position of Christianity in postmodern Europe

The main subject of this thesis concerns the search for the way in which the Church in the Czech Republic should live in order to fulfil its mission, that is to bear witness to the Gospel of Jesus Christ. The Czech theologian and Franciscan Zdeněk Bonaventura Bouše was chosen as the starting point, especially his texts on the Church. His texts are read according to the interpretive key, which was chosen to be the verse in the Gospel of John where Jesus declares that he is the Way, the Truth and the Life. In the first chapter, this scripture (John 14:6) is discussed and applied to the Church. This leads to a characterization of the Church that is on the way, striving for truthfulness and is full of real life. It is according to this key that Bouché's texts are read and

interpreted in the second chapter. The main part of the work is the chapter three. Here the three dimensions of the Church (on the way, striving for truthfulness and full of life) are discussed in specific terms in relation to the situation of the Church in the Czech Republic.

Keywords

The Church, searching for the way, truthfulness, life, form of living, form of the Church, Practical theology

Úvod

Není církev v české společnosti zbytečná? Co přináší společnosti? Jak velké skupině lidí by chyběla v případě svého vymření? A potřebuje okolní svět církev? Jaký k němu má církev vztah? Jak se v něm snaží působit a jak milovat jeho obyvatele?¹ Odpovídá forma života církve současnému světu?²

Otázky, které můžeme odbýt rychlými odpověďmi. Když se nad nimi zamýšlíme, zjišťujeme, že vztah církve a společnosti vyvolává místo uspokojivých odpovědí spíše další znepokojivé otázky. Například v době koronavirové krize, když se vydávala opatření pro různé instituce a lidské činnosti se na církev opakovaně zapomínalo. Obdobně v různých průzkumech veřejného mínění se ukazuje, že mnozí lidé od církve skutečně nic nečekají.³ Na straně církve pak vidíme neustále zmenšující se počet obsazených farností, ubývá lidí, navštěvujících nedělní bohoslužby, a také v mnoha dalších aspektech je situace církve v České republice zneklidňující.⁴

Pokud nazveme tuto situaci krizí, vyvstává otázka, k čemu církev vyzývá a kam se má posunout. Podobně se můžeme ptát, jak situaci církve a jejího vztahu ke světu vůbec reflektovat a popisovat a jakým způsobem hledat možné další cesty jejího života.⁵ Často jde totiž o otázky

---

¹ Narážíme na promluvu papeže Františka při 60. výročí zahájení Druhého vatikánského koncilu. Zdroj: <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2022-10/papezova-homilie-k-vyroci-koncilu.html>, citováno dne 12. 10. 2022.

² Když mluvíme o formě církve, máme na mysli způsob, jak lze viditelně a společně žít víru v Boží plán spásy pro každého člověka a konkrétních situacích dnešního světa. Takto o tom uvažuje Stella Morra v: MORRA, Stella. *Un popolo fedele tra i popoli: elementi di ecclesiologia fondamentale*. In: *Dal chiodo alla chiave. La teologia fondamentale di papa Francesco*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2017, s. 73–85.

³ Zde vycházíme z výsledků sociologického průzkumu, který jsme provedli se společností Behavio v roce 2016. Některé výsledky budeme prezentovat také v naší práci.

⁴ Analýzu církve a jejího sebepojetí uprostřed společnosti v České republice nalezneme ve třetí kapitole knihy: KAPLÁNEK, Michal. *Znamení naděje Česká církev ve světle závěrečného dokumentu plenárního sněmu - kritická analýza*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016, s. 131–152. Autor zde vychází z dokumentu, který byl vypracován jako závěrečný text k Plenárnímu sněmu katolické církve v ČR. Pojmenovává zde mnohé výzvy, před kterými církev v Čechách a na Moravě stojí.

⁵ Tyto otázky, které se týkají pomezí ekleziologie a pastorální teologie, řešily i předcházející generace teologů v naší zemi. Pro příklad uveďme dva, v jejichž dílech se hledání nových cest odráží i v názvu knihy. Máme na mysli Aleše Opatrného a Pavla Ambroze. Viz: OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. a AMBROS, Pavel. *Kam směřuje česká katolická církev?*. Velehrad: Refugium,

a problémy sice velmi praktické (jak uspořádat farnosti, jak řešit nedostatek kněží), zároveň však zřejmě nestačí řešit jen nějaké institucionální uspořádání, bez dalších teologických a duchovních aspektů. To bychom se pak pohybovali jen na rovině sociologie. Otázky, které dnešní situace vyvolává, mají stejně tak rozměr teologický, jako zahrnují konkrétní prožívání víry. Proto při jejich reflexi a hledání řešení nesmí chybět dobrá znalost a reflexe praxe, teologická reflexe a také duchovní rozměr.

Práce míří svým zaměřením právě k setkání praktického života a teologické reflexe.⁶ Snažíme se v ní, s dostatečnou znalostí praxe církve, představovat různé teologické principy, které by mohly prospět v reflexi i hledání dalších cest. Jde o práci dialogickou, kdy se praxe i teologie ovlivňuje navzájem.⁷

Z toho také vyplývá charakter i podoba metody této práce, která je zásadně interdisciplinární. Odpovídá se tak na požadavek po překračování hranic jednotlivých teologických oborů, který najdeme například v apoštolské konstituci papeže Františka o církevních univerzitách a fakultách *Veritatis gaudium*.⁸ Z těchto důvodů se práce snaží stát na hranici praktické a fundamentální teologie.

1999. Práci bychom na jejich hledání a kladení si otázek rádi navázali a jako další generace pokračovali v hledání odpovědí.

⁶ K dialogu teologie a praxe vybízí opakovaně papež František. Na příklad při promluvě na sympoziu Papežské středomořské teologické fakulty v Neapoli. <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=29586>, citováno dne 31. 10. 2022. Říká zde, že teologie nemá být odtržena od světa, naopak, má se podílet na riziku, kterým lidstvo v tomto čas prochází. Jinak bude produktem jejich práce „laboratorní teologie“, která je jako čistá a destilovaná voda bez chuti.

⁷ Papež František vybízí teology, aby se nespokojili s teologií od zeleného stolu a chce, aby se toto spojení teologie a praxe netýkalo jen pastorální teologie: „Nestačí jen starat se o to, aby evangelium dosáhlo ke každému jednotlivému člověku, vždyť je též hlásáno celým kulturám, a proto nabývá teologie – a to nejenom pastorální teologie – v dialogu s ostatními vědami značné důležitosti, zvláště uvažujeme-li způsob, jak sdělovat evangelní nabídku různorodým kulturním kontextům a adresátům. Evangelizující církev oceňuje a povzbuzuje charisma teologů a jejich úsilí na poli teologického bádání, které přispívá k dialogu se světem kultury a vědy. Vyzývám teology, aby plnili tuto službu jako součást spásanosného poslání církve. Je však nezbytné, aby za tímto účelem měli na srdci evangelizační zaměření církve i samotné teologie a nespokojili se s teologií od zeleného stolu.“ (EG 133).

⁸ „V tomto smyslu se ovšem jako pozitivní a slibné jeví dnešní znovuoobjevení principu interdisciplinarity: ne tolik v její „slabé“ formě jednoduché multidisciplinarity jakožto přístupu, který podporuje lepší pochopení studijního předmětu z vícera hledisek, jako spíš v její „silné“ formě transdisciplinarity, v níž je všechno vědění postaveno do prostoru Světla a Života pramenícího z Moudrosti, která vychází z Božího zjevení.“ VG 4.

Často jsou přítomné také podněty biblické teologie. Biblické texty, ze kterých se bude vycházet, jsou doplňovány takovou hermeneutikou, o které mluví papežská biblická komise v dokumentu *Výklad bible v církvi*.⁹ Snaží se aktualizovat poselství biblických textů způsobem, který je co nejvíce podnětný pro život církve a hledání dalších cest jejího působení ve světě.

S tímto přístupem se autor práce setkal v dílech různých současných teologů. Především pak v díle francouzského teologa německého původu Christoha Theobalda, italské teoložky a socioložky Stelly Morry a francouzského teologa Ghislaina Lafont. Jejich díla mu dávala podstatnou inspiraci pro jeho práci.

Základním výchozím bodem práce však je český teolog Zdeněk Bonaventura Bouše (16. 5. 1918 – 16. 4. 2002). Z jeho textů a myšlení práce vychází. Nejde o nějaký historicko-kritický rozbor jeho díla. Spíše se jedná o teologickou interpretaci podnětů, které v jeho životě a díle můžeme najít a týkají se církve a jejího života ve společnosti.

Při pozorném čtení jeho textů však vidíme, že tématem, které má pro něho velkou důležitost, je mimo liturgii také církev a její život ve světě. Na rozdíl od liturgiky, kterou zpracovává systematicky v knize *Malá katolická liturgika*¹⁰, však nenapsal žádné dílo, ve kterém by ekleziologii pojednával systematicky.

Cílem této práce je nejdříve zmapovat, uspořádat a teologicky interpretovat Boušeho ekleziologii. Podněty, které tímto čtením získáváme, se pak pokoušíme vztáhnout k současnosti a k životu církve v dnešním světě. Boušeho podněty dále rozvíjíme v kontextu současných teologů, a především papeže Františka.

Boušeho texty jsou značně nesourodé. Proto jsme museli najít nějaký interpretační klíč, kterým bychom mohli jeho přemýšlení o církvi uspořádat, a skrze který bychom dostali ucelený obraz jeho myšlení. Pro naši další práci bylo také důležité, abychom četbu jeho textů s přihlédnutím k jeho životu uspořádali tak, abychom výsledné postřehy mohli dobře vztáhnout k současné době a k otázkám, před kterými stojí církev v dnešním světě.

Při hledání tohoto interpretačního klíče jsme vycházeli z Boušeho textu, kde mluví o živé pravdivosti. „Základním kritériem pro život církve, a tedy především pro její liturgii, musí být živá pravdivost.“¹¹ Toto kritérium živé pravdivosti sám Bouše váže na Ježíšův výrok, kde před učedníky prohlašuje, že je „cestou, pravdou a životem“ (srov. Jan 14,6). „A tam, kde odumírá, protože přestává žít opravdu životem, kterým je Kristus, pravda a život, není tato její smrt

---

⁹ Srov. *Výklad Bible v církvi*. Praha: Zvon, 1996, s. 63.

¹⁰ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2004.

¹¹ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*. Oikoymenh, 2000, s. 13.

neštěstím pro nikoho, jen pro ni samu.“¹² Právě tento Ježíšův výrok bereme jako základní rámec, do kterého uspořádáme Boušeho texty, obsahující jeho myšlení o církvi. Tento přístup nám také umožňuje Boušeho myšlení vztáhnout k současnému životu církve v dnešním světě. Sledujeme tak církvev, která je na cestě, která se snaží o pravdivost a která je plná skutečného života.

Práce je svojí metodou na hranici biblické, fundamentální a praktické teologie. V první kapitole se věnujeme biblickému výroku, kde se Ježíš označuje za cestu, pravdu a život. Tento jeho výrok vztahujeme na církvev a jednotlivé charakteristiky (cestu, pravdu a život) se snažíme v rámci biblické teologie uchopit tak, aby byly dobrými nástroji k čtení Boušeho textů o církvi. Metoda, kterou ke čtení a k práci s Písmem používáme, je především narativní biblickou teologií, kdy se vedle exegetických momentů snažíme také o hermeneutiku textů a jejich aktualizaci tak, abychom dostali potřebná východiska pro následné přemýšlení o církvi. Nejde o vyčerpávající exegetický rozbor, spíše o nalezení možností, které tento Ježíšův výrok umožňuje k dalšímu pojednávání ekleziologických témat.

V druhé kapitole představujeme několik situací z Boušeho života, ve kterých spatřujeme silnou výpovědní hodnotu o jeho vztahu k církvi. Prezentujeme jeho texty, které nesou nějaký důležitý ekleziologický rozměr. Různorodé texty řadíme podle trojice charakteristik cesty, pravdy a života. V této kapitole nám nejde o historickou analýzu Boušeho života a textů. I zde vše vztahujeme k hlavnímu cíli naší práce, tedy k hledání toho, jak církvev může a má žít v dnešním světě. Proto na závěr druhé kapitoly formulujeme hlavní postřehy a zásady, které u Boušeho vzhledem k tomuto tématu nacházíme.

Ve třetí kapitole pak podněty, které jsme našli a pojmenovali v Boušeho textech, dále rozvíjíme za pomoci současných teologů. Především však vycházíme z papeže Františka. Vidíme tak, že v mnohých momentech podněty Boušeho s myšlením současného papeže velmi korelují a doplňují se. Stěžejním textem je exhortace Evangelii gaudium jako základní text papežova pontifikátu, který je svým misijním zaměřením také vhodný pro naše téma. Ve třetí kapitole se snažíme o co největší přesah směrem k praktické teologii. Práci směřujeme k tomu, aby šlo o text, který je v praxi nejen zakotven a ověřen, ale který je také vhodný pro další inspiraci konkrétního života církvev v naší zemi. V této kapitole leží těžiště celé práce a v rámci ní se budeme snažit přestavit impulzy pro obnovu myšlení a života církvev a její pastorační praxi.

V této práci tedy nemáme ambici podat vyčerpávající teorii ekleziologie. Jejím hlavním přínosem by mělo být propojení teologické reflexe a zkušeností současného života církvev. Toto

---

¹² Ibid.

propojování je také jedním z velkých důrazů Boušeho. Snažíme se tedy vycházet z textů jednoho z významných českých teologů a interpretovat je tak, aby získané podněty byly přínosné pro život církve konkrétně v České republice. Hlavní vyústění práce směřuje tedy k praktické teologii. Ta však není viděna jen jako aplikace nějakých poznaných principů. Spíše se teologické texty snažíme číst takovým způsobem, aby už samo jejich studium mířilo ke konkrétnímu životu. Tento princip práce pojmenováváme pastoralitou, což je termín, který také v práci hlouběji vysvětlujeme.

Tímto přístupem se tak v práci snažíme reagovat na aktuální podněty papeže Františka, který často volá po větším propojení praxe a teologie. Teologie nemá být jako „čistá a destilovaná voda“, nemá být tedy laboratorní, bez chuti. Musí být ve stálém dialogu s realitou světa a církve.¹³

---

¹³ Zde vycházíme z promluvy Svatého otce na sympoziu Papežské středomořské teologické fakulty v Neapoli - <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=29586>, citováno dne 12. 10. 2022.

Cíl práce

Cílem této práce je nejdříve zmapovat, uspořádat a teologicky interpretovat Boušeho ekleziologii. Podněty, které se tímto čtením získají, se následně vztáhnou k současnosti a k životu církve v dnešním světě. Dále se pak rozvíjejí v kontextu současných teologů, a především papeže Františka. Cílem celé práce je získání podnětů k hledání formy církve v dnešním světě.

Metodika bádání

Práce míří svým zaměřením k setkání praktického života a teologické reflexe. Z toho vyplývá charakter i podoba metody této práce, která je interdisciplinární. Odpovídá se tak na požadavek po překračování hranic jednotlivých teologických oborů, který najdeme například v apoštolské konstituci papeže Františka o církevních univerzitách a fakultách *Veritatis gaudium*. Z těchto důvodů se tato práce snaží stát na hranici praktické a fundamentální teologie. Často jsou přítomné také podněty biblické teologie. Biblické texty, ze kterých se bude vycházet, budou doplňovány takovou hermeneutikou, o které mluví papežská biblická komise v dokumentu *Výklad bible v církvi*.

Metodu pro tento přístup autor čerpá z různých současných teologů. Především v díle francouzského teologa německého původu Christopa Theobalda, italské teoložky a socioložky Stelly Morry a francouzského teologa Ghislaina Lafont.

Základním výchozím bodem práce bude český teolog Zdeněk Bonaventura Bouše. V práci se vychází z jeho textů, nejde však o nějaký historicko-kritický rozbor jeho díla. Spíše se jedná o teologickou interpretaci podnětů, které v jeho životě a díle můžeme najít a týkají se církve a jejího života ve společnosti.

Obsah a struktura práce

1. Biblická východiska ke čtení Boušeho teologie

Cílem první kapitoly je rozbor Ježíšova výroku o cestě, pravdě a životě. Věnuje se biblickým kořenům a kontextu daného výroku. Nejde o historicko-kritickou exegezi, ale o symbolický výklad s důrazem na pastorální rozměr daných míst z Písma. Největší pozornost se věnuje termínu cesty, protože jde o termín centrální jak v kontextu Ježíšova výroku a také v později i v ekleziologii Boušeho.

Názvy jednotlivých podkapitol:

Oprávněnost vztahování christologického výroku o cestě, pravdě a životě na ekleziologii

Chvění církve a výrok o cestě, pravdě a životě

Jdu před vámi

Vtělený Ježíš jako pravý prostředník mezi lidmi a Otcem

Ježíš není cesta k pravdě a k životu, ale cesta, pravda a život

Ježíš je cestou, která vyšla směrem k nám

Ježíš jako cesta, která doprovází člověka i na špatné cestě

Vyber si cestu – Ježíš jako princip našeho rozlišování

Ježíš je skutečnou cestou, ne zkratkou

Ježíš je cesta, která dodává druhým odvalu k cestě

Křesťanství jako „cesta“ v jazyku Skutků apoštolů

Shrnutí biblických podnětů (z Jan 14,6) pro další teologickou reflexi

2. Ekleziologie Bonaventury Boušeho

Boušeho myšlení o církvi není uspořádané například do nějakého souborného díla. Jako stěžejní kritérium, které pro život církve Bouše uvádí a kolem kterého se dá život církve uspořádat, se jeví „živá pravdivost“. Jde o skutečnost, kterou sám Bouše zakotvuje v Ježíšově výroku o cestě, pravdě a životě.

V druhé kapitole se věnujeme Boušeho teologii. Představujeme hlavní rysy Boušeho života, především to, co ovlivnilo jeho teologii a přemýšlení o církvi. Uvádíme tři příklady reflexe jeho života, které již můžeme v českém prostředí najít. Martina C. Putnu, Vojtěcha Novotného a Tomáše Petrčka. Dále navazují tři části, kde rozebíráme Boušeho teologii týkající se církve, ve

světle trojí charakteristiky Ježíše, kterou vztahujeme na církev. Postupně jde o církev, která je na cestě, která se snaží o pravdivost a která je plná skutečného života.

Názvy jednotlivých podkapitol:

Boušeho životní cesta

Základní rysy Boušeho ekleziologie v dosavadních reflexích jeho teologie

Martin C. Putna a zasazení Boušeho do kontextu české literatury

Vojtěch Novotný a celkové uspořádání Boušeho díla

Tomáš Petráček a Boušeho otevřenost ke Kristu a ke světu

Církev je cestou a je sama na cestě

Církev na cestě je stále v přerodu, v reformě

Církev na cestě žije především v čase ne v prostoru

Církev na cestě je stále jen začátkem

Církev na cestě jde za hranu svých možností

Církev, která se snaží o pravdivost

Církev mající jako kritérium živou pravdivost

Pravdivá církev je místem svědectví

Pravdivá církev rozlišuje jádro a formu

Pravdivá církev nemůže zemřít

Církev, která je plná skutečného života

Živá církev zahrnuje skutečný život člověka

Živá církev se poddává vedení Ducha svatého

V živé církvi jsou důležitější lidé než kostely

Živá církev prožívá moc společenství ne moc nadvlády

3. Hledání ekleziologie odpovídající dnešnímu světu

Podněty, které jsme získali z četby Boušeho textů zpracováváme dále v devíti podkapitolách. Každému rozměru z trojice cesty, pravdy a života věnujeme tři. Snažíme se v nich rozvádět získané postřehy vzhledem k situaci dnešního světa. Inspirováni jsme při tom teologií papeže Františka a dále několika teology současné Evropy. Papeže Františka vybíráme nejen jako současného papeže, ale také vzhledem k jeho evangelizačním důrazům, které v jeho textech můžeme najít. Především v jeho apoštolské exhortaci Evangelii Gaudium, která vyšla v roce 2015 najdeme mnoho podnětů, které mohou posloužit k hledání formy církve.

Předmětem našeho zkoumání je forma církve, kterou si definujeme tak, že jde o hledání způsobu, jak viditelně a společně žít křesťanskou vírou. V našem pojetí však nejde o ekleziologii

scholastického pojetí, patřící spíše k oborům dogmatické teologie. Náš přístup odpovídá spíše ekleziologii pastorální a fundamentální. Přitom se často opíráme o přístup biblické teologie.

Názvy jednotlivých podkapitol

Církev a cesta

Být na cestě procesu, ne ve statické pozici (církev a cesta)

Církev vycházející je církev, která se vydává na cestu

Církev na cestě má stejnou podobu života uvnitř i navenek

Církev na cestě jde v čase a nezastavuje se v prostoru

Církev na cestě neustále mění úhel pohledu

V církvi na cestě je celek nadřazen části

Církev na cestě je pozorná k periferiím

Církev, která je na cestě, dokáže lépe řešit konflikty

Církev, která je na cestě, žije realitu a usměřuje ji k ideálu

Na cestě rozlišujeme mrtvé od živého (církev a cesta)

Církev je na světě aby...

Když rozlišování jednotlivce vztáhneme na církev

Teologie jako rozlišování skutečného života

Spojení teologie a praxe jako neocenitelná pomoc v proměnlivém čase

Rozlišování papeže Františka

Rozcestník, duchovní rozměr nástroje k rozlišování

Konkrétní náměty k lepšímu rozlišování v církvi

Unést nezajištěnost (církev a cesta)

Marie Magdalská jako vzor pro církev žijící z nezajištěnosti

Nezajištěnost církve očima dvou ruských autorů

Nezajištěnost pomáhá číst Tradici církve jako živou řeku

Vycházející církev na cestě riskuje a chce více

Kreativní nejistota v církvi

Obraz nezajištěnosti – církev jako polní nemocnice

Tíha a lehkost proměnlivosti a prozatímnosti

Nezajištěná církev lépe doprovází, rozlišuje a integruje

Církev a Pravda

Církev, která se snaží o pravdivost naslouchá (církev a Pravda)

Církev v krizi důvěryhodnosti

Dovednost naslouchání vedoucí k dialogu

Princip dvojího naslouchání

Aggiornamento a pastoralita církve

Naslouchání znamením doby

Setkání Petra a Kornelia jako příklad naslouchání, aggiornamento a
pastorality

Naslouchat Božímu slovu ve společenství (církve a Pravda)

Písmo svaté a hledání formy církve

Slavní neděle a Boží slovo

Slavení bohoslužby slova jako pastorační výzva

Evangelium vyprávějme, neinformujme o něm (církve a Pravda)

Evangelium nesené jazykem vyprávění a svědectví

Církev stojící na vyprávění

Vyprávění v jazyku obnovující se církve

Vyprávění evangelia vyžaduje jeho inkulturaci

Církev a život

V církvi žijeme společně (církve a Život)

Forma církve podporující společný život

Putující lid Izraele a inspirace pro život církve

Život církve směřující ke svobodě a tvořivosti

Život církve, který je inkluzivní

Život církve potřebuje podněty a výzvy

Život je prožíván v celku i malých skupinách

Život ožívován eucharistií

Život nutně přináší problémy

Život inspirovaný lidem

Život církve inspirován okolím

Co život církve deptá

Co život církve posiluje

Struktury církve podporující skutečný život (církve a Život)

Vztah sídelní farnosti a excurrent jako moment oživení

Farní trs

Teologický rozměr rozdílnosti a rozmanitosti

Lidová zbožnost jako oživující potenciál

Poutní místa jako místa oživení

Církev pozorná ke skutečnému životu jednotlivců (církev a život)

Vidět svět a člověka stejným pohledem jaký měl Ježíš

Objevovat přítomnost Boha ve světě a ne jí konstruovat

Zout si opánky před tajemstvím druhého

Kostely a svátosti jako místa setkání živého člověka a živého Boha

Nechat modlitbu, aby předcházela víru

Teoretický a praktický přínos disertační práce

Bouše pojmenovává umírající církve. Ve svém díle naznačuje, jaké má tato umírající církve charakteristiky. Nezůstává však jen u kritiky, ale formuluje výzvy, ve kterých vidí další možný posun církve, který by naopak její život posiloval.

Tato práce přináší devět charakteristik, které by mohly vystihovat znovu probouzející se církve.

Vycházející církve– jako odpověď na Boušeho výzvu, aby byla církve na cestě. Aby měla odvalu dále procházet dějinami a dostávat se každé životní situace lidí: „Církve není něco hotového, co tím, jak procházelo dějinami, bylo jen znovu a znovu porušováno, nějak hřeší a selhává. (...) Církve přece ještě není, církve se děje, církve se teprve stává. (...) Církve musí vědět, že je jen začátkem.“¹⁴

Tedy církve, která má odvalu, vydat se na cestu. Vidíme, že pokud chce církve žít dynamiku vycházení na venek, musí žít touto dynamikou i uvnitř. Konkrétním a praktickým projevem vycházející církve jsou procesy, které otvírají další cesty, a ne hájení pozic a prostorů, které církve ovládá. Toto se může stát „lakmusovým papírkem“, který ukazuje, zda se potřebné změny již v církvi začínají dít.

Církve, která se vydá na cestu začíná prožívat mnoho „vedlejších efektů“, které jsou však pro její život a působení ve světě velmi důležité. Dokáže lépe pochopit vidění věcí druhými lidmi, dokáže lépe řešit konflikty a včleňovat ty, kteří jsou z jakéhokoliv důvodu na okraji, do církve nepatří nebo s ní mají nějaké problémy. Dotýká se to také důležité otázky vztahu k ideálům, které církve uchovává například v etice. Církve, která se vydává na cestu se nemusí bát ušpinění světem, protože stejně, jako Dobrý pastýř, dobře ví, proč opouští ovčín a vydává se na problematičtější cesty světa.

Rozlišující církve– jako odpověď na Boušeho volání po rozlišení mrtvého od živého: „Ale k tomu, abych rozeznal a měl právo mít odvalu označit něco za minulé a mrtvé, potřebuji solidní theologické vzdělání a zkušenost.“¹⁵

Schopnost rozlišovat je praktická dovednost, která je důležitá nejen pro jednotlivce, ale také pro společenství. Církve bez rozlišování jen těžko nalezne cestu dále. V případě církve je třeba

---

¹⁴ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 41.

¹⁵ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 17.

především rozlišení toho živého od mrtvého, tedy věci, které je dobré dále nerozvíjet, nezatěžovat se jimi, osvobodit se od nich a mít tak volnější ruce pro nové skutečnosti a situace.

Dobrou pomocí může být znovu uvědomování si cíle a smyslu církve, kterým je hlásání evangelia. Zaměření se na poslání církve dodává odvalu věnovat se věcem, které k tomuto cíli skutečně vedou, a naopak nechat věci, které jsou mohou být zajímavé, ale pro cíl církve nijak neslouží. Bonaventura Bouše říká, že k dobrému rozlišení je třeba dobrá zkušenost a řádná teologická reflexe.

Nezajištěná církev– jako odpověď na Boušeho výzvu, aby církev šla za hranu svých možností: „Teprve tehdy, když se octne církev v situaci, ve které byl její Pán, že totiž už nemůže dál, nemá žádné lidské možnosti, je její budoucnost boží, která je neproniknutelná, nepředstavitelná, naprosto člověkem nedosažitelná, tehdy teprve má církev právo doufat, že je lidem božím, že je opravdu církví Kristovou.“¹⁶

Svět, ve kterém žijeme, je pro církev velkou výzvou v mnoha směrech. Zdá se však, že vzhledem k rychlosti jeho proměny, staví církev před nevyhnutelnou volbu. Buď se církev světu uzavře a opevní se hrabou neproměnlivosti. Tím se vlastně vyloučí jakéhokoliv dialogu se světem, možnosti ovlivňovat jeho další kroky a být více než vzpomínkou, muzeem nebo uzavřenou záležitostí. Nebo sama vstoupí na cestu nezajištěnosti a bude schopna riskovat.

Je zřejmé, že církev v této situaci nestojí poprvé. Také prostředí naší země svědčí o tom, že často tady žili křesťané, kteří tuto potřebnou odvalu měli. Na současné generaci církve nyní je, aby v tom dokázala pokračovat. Sílu k tomu však, stejně jako dříve nebo stejně jako v příkladech z Písma, nenajde v sobě. Pro získání odvahy musí více naslouchat svému Pánu, který ji založil a který jí do světa posílá. A jehož celý životě, tak, jak nám ho zachycují evangelia, byl nezajištěnosti a odvahy plný.

Rozjímající církev– jako odpověď na Boušeho výzvu, aby církev se obnovovala rozjímáním Božího slova. Z jeho myšlení i praxe můžeme vyčíst, že v Božím slově, se kterým se setkáváme v osobě Ježíše Krista, Bouše vidí jádro, které svojí silou proměňuje i formu církve: „Tímto jádrem je na světě zcela nové a nikdy zúplna nevyslechnuté slovo, život a smrt Ježíše Nazaretského, jeho životní postoj a smýšlení, s nímž bylo oficiální církevní křesťanství přes všechny reformy a reformace vždycky v rozporu.“¹⁷

---

¹⁶ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 41.

¹⁷ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 138.

Církev rozjímající je církev, která dokáže rozjímat Boží slovo. Je schopná žít se Božím slovem jak na úrovni jednotlivců, tak na úrovni společenství. Boží slovo se totiž jeví jako důležitý moment pro další hledání formy života církve. Četba Písma je totiž skutečnost velmi osobní, rozvíjející duchovní život jednotlivého člověka, zároveň ale jde o skutečnost, která velmi podporuje a rozvíjí komunitní život. I v tradici církve patří četba Písma k momentům, kolem kterých se vždy soustředily viditelné a společné projevy života víry. Proto se domníváme, že i v této době a i pro naše hledání formy církve má Písmo a jeho četba nezastupitelnou úlohu.

Vyprávějící církev– jako odpověď na Boušeho výzvu, aby se církev proměňovala svědectvím víry, které vychází ze skutečného setkání s Ježíšem v životě člověka a nezůstávalo se jen u nějakých organizačních proměn nebo soustředění se pouze na liturgii: „Myslíval jsem, že mi rozumíte v tom, v čem mi nemohli rozumět jiní; že víte, že mi nejde jen o nějakou reorganizaci církve nebo o změnu liturgických forem, ale že mi jde o svědectví, které máme jako církev vydávat Pánu Ježíši ukřižovanému a vzkříšenému; že mi jde o živého Ježíše Krista, našeho Pána a Mistra, skrze něhož se světu zjevila láska boží: Neboť to je láska, že duši svou za nás položil.“¹⁸

Církev vyprávějící je církev, která umí vyprávět evangelium a která se umí zaposlouchat do vyprávění lidí a uslyšet v nich, jak Bůh působí. V naší církvi máme mnoho příkladů, této dovednosti.

Církev v této době stojí před výzvou, aby dokázala vytvářet místa a situace, kde se dá spojovat vyprávění života a vyprávění evangelia. S tím také souvisí snaha, aby lidé víru skutečně žili, aby jí nechali ovlivňovat skutečný život a dokázali o tom „vyprávět“ druhým lidem. Tedy sdílet to a být otevřený životnímu vyprávění druhých lidí.

To, jak je důležité, aby církev a víra zasahovala skutečný život člověka, budeme rozebírat v dalších třech kapitolách.

Synodální církev– jako odpověď na Boušeho výzvu, aby církev žila ve společenství a mezi věřícími i pastýři byly dobré vzájemné vztahy a šli životem společně. Tuto Boušeho výzvu můžeme rozpoznávat v jeho kritice žalostné podoby liturgie: „Ti, kdo do kostela přicházejí, aby se na liturgii dívali nebo ji v lepším případě s knězem hráli (tento výraz nechce být pejorativní,

---

¹⁸ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 16.

ale konstatující), netvoří vlastně církev, tj. shromáždění ve jménu Kristově. Nemají totiž vztah k sobě navzájem a necítí se zajedno mezi sebou.“¹⁹

Církev synodální je církev, která se snaží obnovit schopnost naslouchat, komunikovat a také vědomí, že jdeme společně a můžeme mít vzájemnou sounáležitost s celkem církve. Část synody o synodalitě, která se odehrávala v jednotlivých farnostech a ze které se sestavovaly závěry z jednotlivých diecézí, dává naději, že se tato snaha opravdu alespoň trochu daří. Lidé, kteří se do těchto aktivit zapojili často prožili, že skutečně jsou slyšet a že se církev o jejich názor zajímá. Ještě důležitějším prožitkem však byla právě vzájemná sounáležitost. A také vědomí, že jsou to právě oni, kdo vytváří církev na daném místě a že k obnově není třeba čekat, až se něco rozhodně někde „nahore“.

Církev, která se snaží obnovit formu svého života, tedy pečuje u svých členů o vědomí, že jdeme společně. Vzájemně se potřebujeme a na každém záležití. Společná cesta, která je často nejistá, je ale krásná proto, že nás na ní zve sám Ježíš.

Rozmanitá církev– jako odpověď na Boušeho výzvu, aby proměna církve vycházela z menších komunit, kdy se bude vycházet z jejich různosti a pastorační práce se bude snažit odpovědět na jejich skutečné potřeby a respektovat jejich rozmanitost: (Církev diaspory) „Žije skutečně jen v nepočtených ‚farnostech‘, které vznikají svobodně z lidí, kteří jsou si navzájem blízcí a touží po Kristu, a proto vytvářejí duchovní společenství s kněžími, kteří jsou s to jim sloužit podle jejich potřeb. Této církvi budoucnosti, tak jak je asi zamýšlena Duchem svatým, se zatím oficiálně nevychází vstříc.“²⁰

Pokud má být církev skutečně živá, musí být rozmanitá. To se však nepodaří, pokud budeme mít tendenci stále všechno kontrolovat a veškerý život soustředit na pár jedinců, kteří mají v ruce veškerou moc a rozhodovací pravomoci. Je třeba stavět církev jako rozmanité společenství, kde má každý své místo a úkol, jednotliví členové se vzájemně potřebují a ovlivňují se. Tím roste jejich samostatnost, vědomí vlastní hodnoty a míra zapojení a zodpovědnosti vůči celku.

S tím také souvisí, že neexistuje jedno centrální řešení pro všechny oblasti. Rozdílnosti mezi jednotlivými místy v rozmanité církvi nejsou brány jako problém, ale jako vzácnost, která obohacuje celek i jednotlivé části

---

¹⁹ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 10.

²⁰ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 14.

Pozorná církev– jako odpověď na Boušeho výzvu aby církev byla pozorná ke každodennímu životu člověka a dokázala ho vtahovat do své bohoslužby: „Člověk, který do takového kostela vstoupí, vstupuje do prostředí, které nemá nic společného s jeho každodenním životem. Také bohoslužba, která se v nich koná, si přes vnější změny řeči a ritu zachovává svůj sakrální a navenek magický ráz. Nepatří do života těch, kdo se jí účastní, ale snaží se naopak své diváky vytrhnout z jejich každodennosti a přenést do cizího ‚posvátného‘ světa.“²¹

Církev pozorná si všímá lidí, jejich konkrétního života, Božího působení v nich, jejich modlitby, která je často jen nevyslovená, ale zato velmi autentická. Zdá se, že církev, pokud chce nalézt formu svého života, která obstojí v dnešním světě, musí být pozorná k člověku v jeho jedinečnosti. Plošné snahy zaškátulkovat, přesně popsat a lehce zorganizovat svět, ničí život a církev se tak stává místem, kde se v podstatě nedá žít.

Pozorná církev pochopitelně nemůže stát na jednom pastýři, který je pozorný. Je to právě pozornost, která vyžaduje, aby se zapojili všichni. A zároveň je to možná právě pozornost, která je dobrým prvním krokem pro zapojení všech členů například farního společenství. Obnova formy církve, která začíná pozorností lidí vůči druhým, je dobře představitelnou, konkrétní a může začít hned. Vede církev k větší kreativitě a také k úctě k tajemství druhého člověka.

---

²¹ BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*, s. 9.

Závěr

Kardinál Mario Grech, generální sekretář biskupské synody o synodalitě, říká ve svém video-poselství studentům univerzit v Africe (které pronesl 29. 10. 2022), že církev je ohrožena umíráním z vykrvácení. Tuto smrt by mohla zapříčinit nepřítomnost mladých lidí v církvi. Oni totiž mají sílu otevřít bránu k budoucnosti, ale klíč od ní mají dospělí členové církve. A pokud nebudou mít odvahu jim tento klíč předat, hrozí církvi umírání. Kardinál Grech je sekretářem biskupské synody, která byla poprvé v historii zahájena v každé farnosti na celém světě a papež František chce, aby se díky ní dostali ke slovu skutečně všichni i z těch nejvzdálenějších periferií. Vezmeme-li v úvahu, že synoda o synodalitě je zásadní událostí v církvi, kterou v této době prožíváme, je jeho volání zvláště silné.

Bonaventura Bouše mluví o umírání církve před více než padesáti lety. Trochu v rozdílném smyslu, ale při sledování dnešních událostí v církvi, vidíme, jak bylo jeho volání prorocké. Církev stojí skutečně na velmi důležitém mezníku. Boušeho perspektivou umírá ta část církve, která nechce předat potřebné klíče mladé generaci a chce je nechat v rukou těch, kteří se místo odvážného následování evangelia starají více o své sebe-zabezpečení. Podle Ježíšova výroku, tato církev, která chce svůj život zachránit, umírá (Mk 8,35).

Když jsem volil téma této práce, měl jsem za sebou sedm let služby spirituála na Biskupském gymnáziu v Českých Budějovicích a dva roky licenciátního studia Nové evangelizace v Římě. V praxi jsem nahlédl již dost konkrétně do bolestí současné církve a zároveň zakusil nadšení a naději, kterou přinášejí někteří lidé. Obojí jsem mohl reflektovat při svých studiích v Římě. Po návratu jsem absolvoval mnoho přednášek a debat s kněžími a laiky v naší zemi. Právě v té době jsem začal zjišťovat, že mnohé z postřehů, které nacházím v praxi české církve, významně korelují s myšlenkami Bonaventury Boušeho. Jeho důraz na pravdivost, zahrnování skutečného života a odvahu k vycházení na další cestu mě fascinovala svojí aktuálností.

Na začátku této práce jsem si položil otázku, zda se v jeho myšlení dá najít dostatek podnětů pro hledání nové formy života církve v České republice. Interpretační klíč, kterým jsem zvolil Ježíšův výrok, kde sám sebe prohlašuje za cestu, pravdu a život, se osvědčil. Zejména proto, že Boušeho myšlení o církvi pomohl uspořádat do konkrétních a jasněji formulovaných výzev, které dále bylo možné plodným způsobem spojovat s aktuálními otázkami naší církve.

Po celou dobu práce jsem se snažil postupovat podle výzvy papeže Františka, který chce, aby teologie byla spojena s praxí a nebyla jako destilovaná voda z laboratoře. V tom mi pomáhaly farnosti, ve kterých žiji a pracuji. Především pak poutní místo, kam přicházejí mnozí lidé, kteří nejsou do církve aktivně zapojeni. Dále pak skauti a skautky, které mám v rámci diecéze na

starosti a které jsem objížděl na mnohých táborech a trávil s nimi velmi otevřené a hluboké debaty u ohňů. V neposlední řadě pak časté debaty a přednášky s kněžími i laiky. Znovu jsem si mohl ověřovat, zda jsou mé předpoklady srozumitelné a jak v praxi obstojí. Také výuka na KTF v Praze, na Teologické fakultě v Olomouci či v klášterní škole trapistického kláštera v Novém Dvoře mi dala podnětnou zpětnou vazbu.

Když papež František mluví o podobě teologie v dnešním světě, často volá po multidisciplinárním zaměření. Tento akcent vidíme jak v oficiálních dokumentech (*Veritatis gaudium*, *Evangelii gaudium*), tak při jeho promluvách například při návštěvě univerzit. Mojí snahou tedy bylo, aby byla tato práce na pomezí fundamentální, biblické a praktické teologie.

Výsledkem práce je devět podnětů, formulovaných do devíti charakteristik církve, které formulují cestu pro otevření dveří k další budoucnosti církve. Použijeme-li Boušeho slova, tak tam, kde církev umírá, se může rodit nová. O ní bude platit, že je vycházející, rozlišující, nezajištěná, naslouchající, rozjímající, vyprávějící, synodální, rozmanitá a pozorná. A církev, která umírá a do jejíž záchrany tedy nemusíme vynakládat naši energii, je sebe-uzavřená, vlastníci pravdu bez nějakého rozlišování, sebejistá a soběstačná, jen poučující, opakující osvědčená schémata, informující, bez vnitřního dialogu, uniformní a nepozorná k potřebám dnešních lidí.

Inspiraci k rodící se církvi dává Ježíš, který je cesta, pravda a život. Pokud chce církev do světa přinášet jeho evangelium, musí mít stejné charakteristiky jako on. Musí být církví, která je na cestě, snaží se o vnitřní i vnější pravdivost a zasahuje skutečný život člověka. V proměnlivosti dnešního světa se církev, která sama dokáže jít dějinami a orientovat se ve změně epochy, stává nedocenitelným průvodcem po spleťtých cestách našeho světa. Autenticita a pravdivost se stále více ukazují zásadním kritériem, podle kterého nejen mladí lidé posuzují přicházející podněty a výzvy. Chce-li církev předat evangelium, které do světa přináší, musí skutečně žít vírou, která odpovídá hlásání. Podobně život světa i jednotlivců může ovlivňovat jen církev nežijící ve sterilním prostředí, které si sama vytvořila, ale je plná skutečného života neodtrženého od života světa.

Domnívám se, že výsledek mé práce dostatečně přesvědčivě ukazuje, že v Boušeho myšlení je mnoho podnětů pro dnešní církev a jeho prorocký hlas je i dnes velmi inspirativní. Jeho podněty jsem vztáhl k aktuálním výzvám církve. Konkrétní aspekty jsem se snažil neustále podkládat biblickými úryvky. Touto metodou, kdy jsou biblické úryvky narativní teologií zasazovány do každodenního života křesťana i církve jako celku, se dosahuje většího propojení teologie a zkušenosti. Toto spojení teologie a zkušenosti je podle Boušeho nezbytné pro rozlišování další cesty církve.

Podíváme-li se na dnešní církev perspektivou, kterou nám práce nabízí, vidíme, že existují místa, která závěry práce potvrzují. Nacházíme procesy, ve kterých církev pravdivě vstupuje do života světa a dokáže doprovázet člověka i společnost po cestách dnešního světa. Těchto příkladů je jistě mnoho. Jmenuji ty, které jsou pro mě nejzřetelnější. Jsou jimi jednak příklady teritoriální pastorace, kdy se daří plodně pracovat s rozdíly mezi jednotlivými místy, využívat malého počtu kněží a pracovat s malými společenstvími věřících. Příklady spadající spíše do kategoriální pastorace vidím především v poutních místech, místech rozvíjejících modlitbu a vzdělání a také tam, kde se odpovídajícím způsobem pracuje s mladými lidmi.

Vyústění této práce vede k dalšímu hledání a k další cestě. Domnívám se, že vzhledem k tomu, že žijeme ve změně epochy, musíme mít odvahu spouštět procesy, jejichž plody neuvidíme. To sebou přináší nemalé obavy a nejistotu. Snad příklad Bonaventury Boušeho, především jeho živé pravdivosti, nás na této cestě posílí.

Shrnutí práce v angličtině

Cardinal Mario Grech, Secretary General of the Synod of Bishops on synodality, says in his video message to university students in Africa (delivered on 29 Oct 2022) that the Church is in danger of dying from bleeding to death. This death could be caused by the absence of young people in the Church. For they have the power to open the gateway to the future, but the key to the gateway lies with the adult members of the Church. If the adults do not have the courage to give the young people the key, the church is in danger of dying. Cardinal Grech is a secretary of the Synod of Bishops, which for the first time in history has been launched in every diocese in the world, and Pope Francis wants this Synod to give a real voice to all, even in the most remote peripheries. Considering that the Synod on Synodality is a fundamental event in the Church that we are experiencing at this time, his call is particularly strong.

Bonaventure Bouše spoke about the dying of the Church more than fifty years ago. In a slightly different sense, but while observing events in the Church today, we see how prophetic his call was. The Church stands at a very important juncture indeed. In Bouše's perspective, the part of the Church that does not want to pass on the necessary keys to the younger generation is dying and wants to leave them in the hands of those who are more concerned with their own self-preservation instead of courageously following the Gospel. According to Jesus' statement, this Church that wants to save its life is dying (Mk 8:35).

The result of this work is nine suggestions, formulated into nine characteristics of the Church, which formulate a way to open the door to the future of the Church. To use Bouše's words, where the Church dies, a new Church can be born. This new Church will be said to be outgoing, discerning, unconcerned, listening, contemplating, narrating, synodal, diverse and attentive. And the Church that is dying, and in whose salvation we therefore do not have to expend our energies, is self-enclosed, possessing truth without any discernment, self-assured and self-sufficient, merely instructive, repeating tried-and-tested schemes, informing, without internal dialogue, uniform and inattentive to the needs of today's people.

The inspiration for the emerging Church comes from Jesus, who is the way, the truth and the life. If the Church wants to bring his Gospel to the world, it must have the same characteristics as he. It must be a Church that is on the way, striving for inner and outer truth and reaching out to the human's real life. In the changeability of today's world, the Church, which alone can walk through history and navigate the changing epochs, becomes an invaluable guide through the intricate paths of our world. Authenticity and truthfulness are increasingly proving to be the fundamental criteria by which not only young people judge the incoming stimuli and challenges.

If the Church wants to communicate the Gospel it brings to the world, it must truly live a faith that corresponds to the message. Similarly, the life of the world and of individuals can only be influenced by a Church that does not live in a sterile environment of its own making, but is full of real life not detached from the life of the world.

I believe that the result of my work shows that there are many impulses in Bouše's thought for today's Church and that his prophetic voice is still very inspiring today. I have related his suggestions to the current challenges of the Church. I have constantly tried to support specific aspects with biblical pericopes. Through this method, whereby biblical passages are set in the everyday life of the Christian and the Church as a whole through narrative theology, a greater integration of theology and experience is achieved. This connection between theology and experience is, according to Pope Francis, essential for discerning the future path of the Church. We find a similar emphasis in Bouše's work.

The outcome of this work leads to a further search and a further journey. According to Pope Francis, we live in a time of epochal change. In view of this, I believe that we must have the courage to launch processes whose fruits we will not see. This brings with it considerable fear and uncertainty. Perhaps the example of Bonaventura Bouše, especially his living truthfulness, will strengthen us on this journey.

Seznam nejdůležitější použité literatury

BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Epilegomena*. Oikoymenh, 2000.

BOUŠE, Zdeněk Bonaventura. *Malá katolická liturgika*. Praha: Vyšehrad, 2004.

LAFONT, Ghislain. *Immaginare la chiesa cattolica : linee e approfondimenti per un nuovo dire e un nuovo fare della comunità cristiana*. Cinisello Balsamo: San Paolo, 1998.

LAFONT, Ghislain. *La Chiesa: il travaglio delle riforme : „immaginare la Chiesa cattolica“*. Cinisello Balsamo (MI): San Paolo, 2012. L'abside.

LAFONT, Ghislain. *Piccolo saggio sul tempo di papa Francesco: Poliedro emergente e piramide rovesciata*. EDB - Edizioni Dehoniane Bologna, 2018.

METZ, Johann Baptist. *Al di là della religione borghese : discorsi sul futuro del cristianesimo*. Brescia: Queriniana, 1981.

METZ, Johann Baptist. *Memoria passionis : un ricordo provocatorio nella società pluralista*. Brescia: Queriniana, 2009. Biblioteca di teologia contemporanea.

METZ, Johann Baptist. *Mistica degli occhi aperti. Per una spiritualità concreta e responsabile*. Queriniana, 2013.

MORRA, Stella. *Dalle periferie un altro sguardo*. Torino: Effatà Editrice, 2015.

MORRA, Stella. *Dio non si stanca : la misericordia come forma ecclesiale*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2015.

MORRA, Stella. *Nell'attesa della Sua venuta*. Padova: Effatà Editrice, 2012.

MORRA, Stella a Marco RONCONI. *Incantare le sirene. Chiesa, teologia e cultura in scena*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2019.

NOVOTNÝ, Vojtěch. „*Běda církvi...*“ *Bonaventura Bouše burcujíci*. Praha: Karolinum, 2012.

THEOBALD, Christoph. *Il cristianesimo come stile*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2009.

THEOBALD, Christoph. *L'avvenire del Concilio : nuovi approcci al Vaticano II*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2016. Nuovi saggi teologici.

THEOBALD, Christoph. *Lo stile della vita cristiana*. Magnano (BI): Edizioni Qiqajon-Comunità di Bose, 2015.

THEOBALD, Christoph. *Trasmettere un Vangelo di libertà*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2010. Nuovi saggi teologici.

THEOBALD, Christoph. *Urgenze pastorali*. Bologna: Edizioni Dehoniane, 2019.

VITALI, Dario. *Popolo di Dio*. Assisi: Cittadella, 2013.